

**Соё соуси маҳсулотларининг мамлакатимизда
ишлаб чиқарилган товарлар билан тўлганлиги даражаси
ҳамда рақобат муҳити тўғрисида
МАЪЛУМОТ**

Рақобат сиёсати ва истеъмолчилар ҳуқуқлари тадқиқотлар маркази томонидан **соё соуси** (ТИФ ТН коди 210310) товар бозоридаги рақобат муҳитини таҳлил қилиш ҳамда ички бозорнинг мамлакатимизда ишлаб чиқарилган товарлар билан тўйинганлиги даражасини аниқлаш бўйича ўрганилди.

Ўрганиш Миллий статистика қўмитасининг 2023 йил учун саноат маҳсулотлари ишлаб чиқариш ҳажмлари маълумотлар базаси ҳамда Божхона қўмитасининг импорт ва экспорт маълумотларига асосан ўтказилди.

I. Соё соуси маҳсулотларининг импорт ва экспорт ҳолати.

Ҳисобот даврида **31 та** корхона томонидан **6 та** давлатдан қиймати **652,2 минг АҚШ доллари**га тенг бўлган **637,5 тн** соё соуси **импорт** қилинган.

Импорт қилинган маҳсулотларнинг **88 фоизи** – Хитой, **5 фоизи** – Голландия, **4 фоизи** – Литва, **2 фоизи** эса бошқа давлатлар ҳиссасига тўғри келади. Импорт асосида олиб келинган соё соусининг ўртача нархи **1 тн** учун **1 023 доллар**га тўғри келган.

Импортнинг концентрация даражаси ўрганилганда **энг йирик 5 та** импорт қилувчи корхона ҳиссасига жами импортнинг **76 фоизи** тўғри келган.

2023 йилда **5 та** корхона томонидан **Тожикистонга** қиймати **4 минг АҚШ доллари**га тенг бўлган **14,6 тн** соё соуси **экспорт** қилинган.

Экспорт қилинган мазкур маҳсулотларнинг ўртача нархи **1 тн** учун **274 доллар**га тўғри келган.

II. Ички бозорнинг мамлакатимизда ишлаб чиқарилган товарлар билан тўлганлиги даражаси.

Миллий статистика қўмитаси ва Божхона қўмитасининг 2023 йил бўйича расмий статистика маълумотларига асосан ички бозорда остидаги маҳсулотларнинг мамлакатимизда ишлаб чиқарилган товарлар билан тўйинганлиги даражаси аниқланди.

Маълумот учун, Мамлакатимизда ишлаб чиқарилган товарлар билан тўйинганлиги даражасини аниқлаш Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2010 йил 20 декабрдаги 303-сонли қарорида белгиланган тартибда ҳисобланди.

2023 йил давомида **5 та** хўжалик юритувчи субъектлар томонидан қиймати **1,9 млрд сўм**лик **154,1 тн** соё соуси ишлаб чиқарилган.

Мазкур маълумотлар асосида соя соусининг мамлакатимизда ишлаб чиқарилган товарлар билан тўлганлиги даражаси 2023 йилда **19,8** **фоиз**ни ташкил этганлиги аниқланди.

Маълумот учун, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2010 йил 20 декабрдаги 303-сонли қарорига асосан товар бозори ҳажмида мамлакатимизда ишлаб чиқарилган товарлар улуши 80 фоиздан кўп бўлганда бозор товар билан тўйинган ҳисобланади ва мазкур улуш ушбу кўрсаткичдан кам бўлганда товар билан тўйинмаган ҳисобланади.

Республикада ишлаб чиқарилган соя соусининг ўртача нархи **1** **тн** учун **12,3** **млн сўмга** (2023 йил ҳолатига 1,1 минг АҚШ долл.) тўғри келган.

III. Ички бозордаги рақобат ҳолати.

Таҳлиллар доирасида соя соусини ишлаб чиқариш бозоридаги рақобат ҳолати халқаро тан олинган **ННІ** (Ҳерфиндал-Хиршман индекси) ва **CR 2** кўрсаткичлари орқали баҳоланди.

Хўжалик юритувчи субъектлар сони ва ишлаб чиқариш ҳажмлари маълумотлари асосида **ННІ** индекси ҳисобланганда, индекс натижаси **8 343** **пунктга** тенг бўлганлиги ва ушбу товар бозорида **рақобат муҳити ривожланмаганлиги** аниқланди.

*Маълумот учун: **ННІ** (Ҳерфиндал-Хиршман индекси) бозордаги рақобат муҳитини баҳолаш ва концентрация даражасини аниқлаш учун фойдаланилади. Унга кўра, **ННІ** кўрсаткичи **0** дан **1500** **пунктгача** бўлганда **рақобат муҳити ривожланган**, **1500** дан **2500** **пунктгача** бўлганда **рақобат муҳити етарлича ривожланмаган**, **2500** дан **10 000** **пунктгача** бўлганда бозор **юқори даражада монополлашган** ҳисобланади.*

Шунингдек, соя соуси ишлаб чиқариш бозорининг **CR 2** кўрсаткичи **97** **фоизга** тенг бўлган.

CR 2 кўрсаткичи - бозордаги энг йирик **2** **та** корхонанинг бозор улушлари йиғиндисига тенг.

ННІ индекси ва **CR 2** кўрсаткичларига асосан Соя соуси маҳсулотлари ишлаб чиқариш бозорида **рақобат муҳити ривожланмаган бозор** деб таснифланишини кўрсатмоқда.

IV. Хулоса.

ТИФ ТН кодлари 210310 остидаги **соя соусининг** тўйинганлик даражаси фақатгина **19,8** **фоиз**ни ташкил этиши ҳамда ички бозорда мазкур маҳсулотга бўлган талабнинг юқорилиги сабабли, ушбу маҳсулотни ишлаб чиқариш бўйича **янги лойиҳаларни амалга ошириш мақсадга мувофиқ ҳисобланади.**